

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ

«Περικλέους Επιτάφιος»

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
<p>36. Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἐνθάδε ἦδη εἰρηκόντων ἐπαινοῦσι τὸν προσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. ἔμοι δὲ ἀρκοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς, οἷα καὶ νῦν περὶ τὸν τάφον τόνδε δημοσίᾳ παρασκευασθέντα ὀραῖτε, καὶ μὴ ἐν ἐνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι εὖ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι πιστευθῆναι. χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιουῦται. ὃ τε γὰρ ξυνειδῶς καὶ εὖνους ἀκροατῆς τάχ' ἂν τι ἐνδεεστερώς πρὸς ἃ βούλεται τε καὶ ἐπίσταται νομίσειε δηλοῦσθαι, ὃ τε ἄπειρος ἔστιν ἃ καὶ πλεονάζεσθαι, διὰ φθόνον, εἴ τι ὑπὲρ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀκούοι. μέχρι γὰρ τοῦδε ἀνεκτοὶ οἱ ἔπαινοί εἰσι περὶ ἐτέρων λεγόμενοι, ἕς ὅσον ἂν καὶ αὐτὸς ἕκαστος οἴηται ἱκανὸς εἶναι δρᾶσαί τι ὧν ἤκουσεν· τῷ δὲ ὑπερβάλλοντι αὐτῶν φθονοῦντες ἦδη καὶ ἀπιστοῦσιν. ἐπειδὴ δὲ τοῖς πάλαι οὕτως ἐδοκιμάσθη ταῦτα καλῶς ἔχειν, χρὴ καὶ ἐμὲ ἐπόμενον τῷ νόμῳ πειρᾶσθαι ὑμῶν τῆς ἐκάστου βουλήσεώς τε καὶ δόξης τυχεῖν ὡς ἐπὶ πλεῖστον.</p>	<p><u>ΚΕΦ. 36.</u> Θα αρχίσω (τον ἔπαινο) ἀπὸ τους προγόνους πρώτα: γιατί εἶναι δίκαιο καὶ ταιριαστό συγχρόνως σε περίπτωση ὅπως ἡ σημερινή να δίνεται σ' αὐτούς ἡ τιμὴ αὐτῆς τῆς μνημόνευσης. Γιατί κατοικώντας τὴ χώρα οἱ ἴδιοι πάντα καθὼς ἡ μια γενιά διαδεχόταν τὴν ἄλλη μέχρι σήμερα τὴν παρέδωσαν ελεύθερη με τὴν ἀνδρεία τους. Καὶ ἐκεῖνοι εἶναι ἀξιοὶ ἐπαίνου καὶ ἀκόμη περισσότερο οἱ πατέρες μας: γιατί ἀφού ἀπέκτησαν με πολὺ κόπο κοντά σε ἐκεῖνα που κληρονόμησαν, ὅση ἐξουσία ἔχουμε, τὴν ἀφήσαν μαζί με ἐκεῖνα σε μας τους τωρινούς. Τὴν πιο πέρα, ὅμως, ἀνάπτυξη τῆς εμεῖς πάλι οἱ ἴδιοι, αὐτοὶ ἐδῶ που βρισκόμαστε τώρα ἀκόμη λίγο πολὺ σὴν ὠριμὴ ηλικία, αὐξήσαμε περισσότερο κι ετοιμάσαμε τὴν πόλη ὥστε να εἶναι ἀπόλυτα αὐτάρκης σε ὅλα καὶ για πόλεμο καὶ για εἰρήνη. Αὐτῶν ἐγὼ τα πολεμικά κατορθώματα, με τα οποία ἀποκτήθηκε το καθένα, ἢ ἀν κάποτε εμεῖς οἱ ἴδιοι ἢ οἱ πατέρες μας ἀποκρούσαμε θαρραλέα κάποιον ἐχθρὸ ἐπιδρομέα βάρβαρο ἢ Ἕλληνα, θα τα παραλείψω, ἐπειδὴ δὲν θέλω να μακρηγορῶ σ' ἀνθρώπους που τα ξέρουν. Ἀπὸ ποιες ἀρχές, ὅμως, φθάσαμε σ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴ καὶ με ποιο πολίτευμα καὶ με ποιους τρόπους ζωῆς ἐγίναν αὐτὰ μεγάλα, αὐτὰ ἀφού παρουσιάσω πρώτα, θα προχωρήσω καὶ στον ἔπαινο αὐτῶν ἐδῶ, γιατί νομίζω πως σὴν περίπτωση μας θα ἦταν πολὺ ταιριαστά να εἰπωθῶν αὐτὰ καὶ πως εἶναι ωφέλιμο ὅλο το συγκεντρωμένο πλῆθος καὶ των πολιτῶν καὶ των ξένων να τα ἀκούσει.</p>
<p>37. Ἐχρώμεθα γὰρ πολιτεία οὐ ζηλοῦσθαι τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τισὶν ἢ μιμούμενοι ἐτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἕς ὀλίγους ἀλλ' ἕς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται· μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἐν τῷ</p>	<p><u>ΚΕΦ. 37.</u> Το πολίτευμα που ἔχουμε δὲν ἀντιγράφει τους νόμους των ἄλλων, ἀλλὰ ἀντίθετα εμεῖς οἱ ἴδιοι εἴμαστε περισσότερο παράδειγμα σε μερικούς παρά μιμητές ἄλλων. Καὶ ὡς πρὸς τὸ ὄνομά του ονομάζεται δημοκρατία, ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία δὲ βρίσκεται στα χέρια των ὀλιγαρχικῶν, ἀλλὰ του δήμου. Ὅλοι ἔχουν τα ἴδια δικαιώματα σχετικά με τὴς ἰδιωτικὲς διαφορὲς ἀπέναντι στους νόμους, για τὴν προσωπικὴ ὅμως ἐπιβολή, ἀνάλογα με τὸ πῶς διακρίνεται ὁ καθένας σε κάποιο τομέα,</p>

εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους
τὸ πλέον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς
προτιμᾶται, οὐδ' αὖ
κατὰ πενίαν, ἔχων γέ τι ἀγαθὸν
δραῖσαι τὴν πόλιν, ἀξιώ-
ματος ἀφανεία κεκώλυται. ἐλευθέρως
δὲ τὰ τε πρὸς τὸ
κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς
ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν
ἐπιτηδευμάτων ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς
τὸν πέλας, εἰ κατ' ἡδονὴν τι δρᾶ,
ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν, λυπηρὰς
δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι.
ἀνεπαχθῶς δὲ τὰ ἴδια
προσομιλοῦντες τὰ δημόσια διὰ δέος
μάλιστα οὐ παρανο-
μοῦμεν, τῶν τε αἰεὶ ἐν ἀρχῇ ὄντων
ἀκροάσει καὶ τῶν νόμων,
καὶ μάλιστα αὐτῶν ὅσοι τε ἐπ' ὠφελίᾳ
τῶν ἀδικουμένων
κεῖνται καὶ ὅσοι ἄγραφοι ὄντες
αἰσχύνην ὁμολογουμένην
φέρουσιν.

38. 'Καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων
πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ
ἐπορισάμεθα,
ἀγῶσι μὲν γε καὶ θυσίαις διετησίους
νομίζοντες, ἰδίαις δὲ κατασκευαῖς
εὐπρεπέσιν, ὧν καθ' ἡμέραν ἡ τέρψις
τὸ λυπηρὸν ἐκπλήσσει.
ἐπεσέρχεται δὲ διὰ μέγεθος τῆς
πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα, καὶ
ξυμβαίνει ἡμῖν μηδὲν
οἰκειότερα τῇ ἀπολαύσει τὰ αὐτοῦ
ἀγαθὰ γιγνόμενα καρποῦ-
σθαι ἢ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

39. 'Διαφέρομεν δὲ καὶ ταῖς τῶν
πολεμικῶν μελέταις τῶν
ἐναντίων τοῖσδε. τὴν τε γὰρ πόλιν
κοινὴν παρέχομεν, καὶ
οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν
τινα ἢ μαθήματος ἢ
θεάματος, ὃ μὴ κρυφθὲν ἂν τις τῶν
πολεμίων ἰδὼν ὠφελι-
θείῃ, πιστεύοντες οὐ ταῖς παρασκευαῖς
τὸ πλέον καὶ ἀπάταις

προτιμᾶται στα δημόσια αξιώματα, ὄχι τόσο ἀπὸ
τῆ σειρά, ὅσο ἀπὸ τὴν ικανότητά (του), οὐτε πάλι
ἀν κάποιος εἶναι φτωχός, εφόσον μπορεῖ νὰ
κάνει κάτι καλὸ στὴν πόλιν, ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν
ἀσημότητα τῆς κοινωνικῆς τοῦ θέσης.
Τις σχέσεις μας με τὴν πολιτεία τις διέπει ἡ
ἐλευθερία καὶ εἴμαστε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ
καχυποψία μεταξύ μας στὶς καθημερινές μας
ἀπασχολήσεις καὶ δὲν ἀγανακτοῦμε με τὸ
γεῖτόνά μας, ἀν κάνει κάτι ὅπως τοῦ ἀρέσει,
οὐτε παίρνουμε τὸ ὑφος πειραγμένου, πράγμα
ποῦ βέβαια δὲν ἐπιφέρει ποινὴ, εἶναι ὁμως
δυσάρεστο.

Καὶ ἐνῶ στὶς ἰδιωτικὲς μας σχέσεις δὲν
ἐνοχλοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, στὴ δημόσια ζωὴ
ἀπὸ ἐσωτερικὸ σεβασμὸ δὲν παραβιάζουμε
τοὺς νόμους, ἀπὸ ὑπακοή σ' αὐτοὺς ποῦ κάθε
φορὰ διοικοῦν τὴν πόλιν καὶ στοὺς νόμους
καὶ ἰδιαίτερα σ' ἐκείνους ἀπ' αὐτοὺς ποῦ ἰσχύουν
γιὰ τὴν προστασία τῶν ἀδικημένων καὶ σε
ὅσους, ἀν καὶ ἀγραφοί, φέρνουν ντροπὴ
ἀναμφισβήτητη.

ΚΕΦ. 38. Καὶ πέρα ἀπ' αὐτὰ φροντίσαμε καὶ
βρήκαμε γιὰ τὸ πνεῦμα μας πάρα πολλοὺς
τρόπους ξεκούρασης ἀπὸ τοὺς κόπους ἔχοντας
τὴ συνήθεια νὰ τελούμε ἀγῶνες καὶ γιορτές με
θυσίες ποῦ καλύπτουν ὁλόκληρο τὸν χρόνο
καὶ ἔχουμε ὁ καθένας μας καλοσυγυρισμένα
νοικοκυριά, τῶν ὁποίων ἡ καθημερινὴ
εὐχαρίστηση διώχνει μακριὰ τὴ λύπη.

Εἰσάγονται ἐπίσης, ἐξαιτίας τῆς δυνάμης τῆς
πόλης μας τὰ πάντα ἀπὸ κάθε μέρος τῆς γῆς,
καὶ συμβαίνει σ' ἐμᾶς νὰ ἀπολαμβάνουμε τὰ
ἀγαθὰ ποῦ παράγονται ἐδῶ με τὴν ἴδια εὐκολία
(με τὴν ὁποία ἀπολαμβάνουμε) καὶ τὰ ἀγαθὰ
τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

ΚΕΦ. 39. Διαφέρομε, ἐπίσης, ἀπὸ τοὺς
ἀντιπάλους μας καὶ στὴν πολεμικὴ ἐκπαίδευση
στὰ ἐξῆς. Τὴν πόλιν μας, δηλαδή, τὴν ἔχουμε
ἀνοικτὴ σε ὅλους καὶ ποτέ με ἀπελάσεις ξένων
δὲν ἐμποδίζουμε κάποιον ἢ ἀπὸ μάθημα ἢ ἀπὸ
θέαμα, τὸ ὁποῖο, ἀν δὲν τὸ κρύβαμε καὶ τὸ
ἐβλεπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, θὰ
μπορούσε νὰ ὠφεληθεῖ, γιὰτί ἔχουμε
ἐμπιστοσύνη ὄχι τόσο στὶς ετοιμασίες καὶ τὰ

ἢ τῷ ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ἐς τὰ ἔργα
εὐψύχῳ· καὶ ἐν ταῖς
παιδείαις οἱ μὲν ἐπιπόνῳ ἀσκήσει
εὐθύς νέοι ὄντες τὸ ἀν-
δρεῖον μετέρχονται, ἡμεῖς δὲ
ἀνειμένως δαιτώμενοι οὐδὲν
ἥσσον ἐπὶ τοὺς ἰσοπαλεῖς κινδύνους
χωροῦμεν. τεκμήριον
δέ· οὔτε γὰρ Λακεδαιμόνιοι καθ'
ἑαυτοὺς, μετ' ἀπάντων δὲ
ἐς τὴν γῆν ἡμῶν στρατεύουσι, τὴν τε
τῶν πέλας αὐτοῖ
ἐπελθόντες οὐ χαλεπῶς ἐν τῇ
ἀλλοτρίᾳ τοὺς περὶ τῶν
οἰκείων ἀμυνομένους μαχόμενοι τὰ
πλεῖω κρατοῦμεν. ἀθρόα
τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδεὶς πω
πολέμιος ἐνέτυχε διὰ τὴν τοῦ
ναυτικοῦ τε ἅμα ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐν
τῇ γῆ ἐπὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν
ἐπίπεμψιν· ἦν δέ που μορίῳ τινὶ
προσμείξωσι, κρατήσαντές τέ τινας
ἡμῶν πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι καὶ
νικηθέντες ὑφ' ἀπάντων ἥσπῃσθαι.
καίτοι εἰ ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων
μελέτη καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεον ἢ
τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν
κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε
μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν,
καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους
τῶν αἰεὶ μοχθούτων φαίνεσθαι, καὶ
ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι
θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν
ἄλλοις.

40. 'Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ'
εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν
ἄνευ μαλακίας· πλούτῳ τε ἔργου
μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου
κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ
ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρόν,

ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον.
ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων
ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ
ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμ-
μένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γινῶναι.

τεχνάσματα, ὅσο σπιν προσωπική μας ευψυχία
την ὥρα της μάχης. Και στο εκπαιδευτικό
σύστημα εκείνοι από τη μια με επίπονη άσκηση
από την παιδική τους ηλικία επιδιώκουν να
γίνουν ανδρείοι, ενώ εμεῖς, αν και ζούμε άνετα,
με ὀχι κατώτερο φρόνημα βαδίζουμε σε
κινδύνους το ἴδιο μεγάλους. Και νά η απόδειξη:
οι Λακεδαιμόνιοι, δηλαδή, ὀχι μόνοι τους, αλλά
μαζί με ὀλους τους συμμάχους τους
εκστρατεύουν κατά της χώρας μας, ενώ εμεῖς
μόνοι μας, ὀταν εισβάλουμε στη χώρα των
άλλων, αν και πολεμάμε σε ξένη γη, εύκολα τις
περισσότερες φορές νικάμε αυτούς που
αμύνονται για τη σωτηρία της χώρας τους. Και
κανείς μέχρι τώρα εχθρός δεν αντιμετώπισε τη
δύναμή μας συγκεντρωμένη, γιατί ταυτόχρονα
και το ναυτικό φροντίζουμε και επειδή σε πολλά
μέρη της στεριάς στέλνουμε στρατό από εμάς
τους ἴδιους. Κι αν κάπου συγκρουστούν με ένα
μέρος (από το στρατό μας), αν νικήσουν
μερικούς από εμάς, καυχώνται ὀτι ὀλους μάς
έχουν τρέψει σε φυγή, αν πάλι νικηθούν
(ισχυρίζονται) ὀτι έχουν νικηθεί από ὀλους μας.
Και ὀμως, αν ριχνόμαστε πρόθυμοι στον
κίνδυνο ζώντας ανέμελα και ὀχι με επίπονη
άσκηση και με ανδρεία που δεν πηγάζει τόσο
από το νόμο, ὀσο από τον τρόπο της ζωής μας,
μένει σε μας κέρδος να μην κουραζόμαστε
προκαταβολικά για τις δύσκολες στιγμές που
είναι να έρθουν και, ὀταν έρθουμε σ' αυτές να
μη φαινόμαστε λιγότερο τολμηροί από αυτούς
που πασχίζουν αδιάκοπα, και για αυτά λέω ὀτι η
πόλη μας είναι άξια να θαυμάζεται και για άλλα
ακόμη.

ΚΕΦ. 40. Αγαπάμε το ωραίο με λιτότητα και
καλλιεργούμε το πνεύμα μας χωρίς
μαλθακότητα και χρησιμοποιούμε τον πλούτο
πιο πολύ για να έχουμε τη δυνατότητα για
κάποιο έργο παρά για κομπορρημοσύνη και το
να παραδέχεται κανείς τη φτώχεια του δεν το
θεωρούμε ντροπή, αλλά αντίθετα, (θεωρούμε)
ὀτι είναι μεγαλύτερη ντροπή το να μην
προσπαθεί να ξεφύγει απ' αυτή με την εργασία.
Και συμβαίνει εμεῖς οι ἴδιοι να φροντίζουμε για
τις δικές μας υποθέσεις και μαζί για τις
δημόσιες και ενώ ο καθένας μας καταγίνεται με
διαφορετική απασχόληση (συμβαίνει) να
γνωρίζουμε ικανοποιητικά τα πολιτικά ζητήματα

μόνοι γὰρ τὸν τε
μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ
ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομί-
zomen, καὶ οἱ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε ἢ
ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς
τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς
ἔργοις βλάβην ἠγούμενοι,
ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ
πρότερον ἢ ἐπὶ ᾧ δεῖ
ἔργῳ ἐλθεῖν. διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ
τόδε ἔχομεν ὥστε
τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περι-
ῶν ἐπιχειρήσομεν
ἐκλογίσεσθαι· ὁ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία
μὲν θράσος, λογισμὸς
δὲ ὄκνον φέρει. κράτιστοι δ' ἂν τὴν
ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν
οἱ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα
γιγνώσκοντες καὶ διὰ
ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν
κινδύνων. καὶ τὰ ἐς ἀρε-
τὴν ἐννητιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ
πάσχοντες εὔ, ἀλλὰ
δρῶντες κτώμεθα τοὺς φίλους.
Βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας
τὴν χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι'
εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῶζειν·
ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδῶς
οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς
ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων.
καὶ μόνοι οὐ τοῦ ξυμφέ-
ροντος μᾶλλον λογισμῷ ἢ τῆς
ἐλευθερίας τῷ πιστῷ ἀδεῶς
τινὰ ὠφελούμεν.

41. Ἐυνελών τε λέγω τὴν τε
πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος
παιδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον
δοκεῖν ἄν μοι τὸν αὐτὸν
ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλεῖστ' ἂν εἶδῃ
καὶ μετὰ χαρίτων
μάλιστα' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα
αὔταρκες παρέχεσθαι. καὶ
ὥς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος
τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων
ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δύναμις τῆς
πόλεως, ἦν ἀπὸ τῶνδε
τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει.

γιατί μόνο εμεῖς αὐτὸν που δε συμμετέχει
καθόλου σ' αὐτὰ τον θεωρούμε ὅχι φιλήσυχο
ἀλλὰ ἀχρηστο, καὶ οἱ ἴδιοι ἢ διατυπώνουμε
ορθές σκέψεις ἢ συλλογιζόμαστε σωστά για τις
υποθέσεις της πόλεως, γιατί δεν θεωρούμε τα
λόγια ζημιά για τα ἔργα, ἀλλὰ περισσότερο το
να μη διαφωτιστούμε προηγουμένως με το
λόγο, πριν προβούμε σε ἐνέργειες για ὅσα
πρέπει (να γίνουν). Γιατί καὶ σε τούτο ἀληθινὰ
ξεχωρίζουμε πολὺ, ὥστε εμεῖς οἱ ἴδιοι να
τολμούμε να υπολογίζουμε με ἀκρίβεια τις
συνέπειες αὐτῶν που πρόκειται να
ἐπιχειρήσουμε· ἐνῶ, ἀντίθετα, στους ἄλλους ἢ
ἀγνοία φέρνει ἀλόγιστο θάρρος, ἐνῶ ἢ σκέψη
δειλία. Καὶ πάρα πολὺ δυνατοὶ στην ψυχὴ δίκαια
μποροῦν να θεωρηθῶν αὐτοὶ που γνωρίζουν με
ἀπόλυτη σαφήνεια καὶ τους κινδύνους του
πολέμου καὶ τις ἀπολαύσεις της εἰρήνης καὶ
ὁμως δεν προσπαθοῦν να ἀποφύγουν τους
κινδύνους. Καὶ στην

ευεργετικὴ διάθεση εἴμαστε ἀντίθετοι με τους
πολλοὺς· γιατί ἀποκτάμε τους φίλους ὅχι με το
να ευεργετούμαστε, ἀλλὰ με το να
ευεργετούμε. Καὶ εἶναι ὁ ευεργέτης πιο
σταθερὸς φίλος, ἐφόσον ἐπιδιώκει να
παραμένει ἢ ευγνωμοσύνη του ευεργετημένου
με τὴ συμπάθεια που δείχνει σ' αὐτὸν, ἐνῶ ὁ
ευεργετημένος εἶναι πιο ἀπρόθυμος φίλος, γιατί
γνωρίζει ὅτι θα ἀνταποδώσει τὴν ευεργεσία ὅχι
για να του χρωστοῦν ευγνωμοσύνη ἀλλὰ για
ἐξόφληση χρέους. Καὶ μόνο εμεῖς ὠφελοῦμε
τον καθένα ἀφοβὰ ὅχι τόσο ἀπὸ υπολογισμό
του συμφέροντος μας, ὅσο ἀπὸ φιλελεύθερο
φρόνημα.

ΚΕΦ. 41. Συνοψίζοντας λέω ὅτι καὶ ἢ πόλη μας
σε ὅλες τις ἐκδηλώσεις της εἶναι σχολεῖο της
Ἑλλάδας καὶ ὁ κάθε πολίτης ἀπὸ μας, ὡς ἄτομο,
μου φαίνεται πως μπορεῖ να παρουσιάσει με
χάρη καὶ ἐπιδεξιότητα τον εαυτό του αυτοδύναμο
σε πάρα πολλές δραστηριότητες.

Καὶ ὅτι αὐτὰ που λέω δεν εἶναι τόσο
καυχσιολογίες που τις ἐπιβάλλει ἢ περίσταση
ἀλλὰ πραγματικὴ ἀλήθεια, το φανερώνει ἢ ἴδια
ἢ δύναμη της πόλης μας που τὴν ἀποκτήσαμε μ'
αυτοὺς τους τρόπους ζωῆς. Γιατί μόνη ἀπὸ τις
τῶρινές πόλεις βγαίνει ἀπὸ τὴ δοκιμασία

μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείσσω ἐς
πειραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ
πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει
ὑφ' οἴων κακοπαθεῖ οὔτε
τῷ ὑπκῶ κατὰ μεμψιν ὡς οὐκ ὑπ'
ἀξίων ἄρχεται. μετὰ
μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δὴ τοι
ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν
παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς
ἔπειτα θαυμασθησόμεθα,
καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε
Ἵμῆρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις
ἔπεσι μὲν τὸ αὐτίκα τέρπει, τῶν δ'
ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ
ἀλήθεια βλάβει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν
θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ
ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες
γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν
τε κάγαθῶν αἰδία ξυγκατοικίσαντες.
περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἶδε τε
γενναίως δικαιοῦντες μὴ ἀφαι-
ρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι
ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων
πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς
κάμειν.

42. Δι' ὃ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς
πόλεως, διδασκαλίαν
τε ποιούμενος μὴ περὶ Ἰσοῦ ἡμῖν εἶναι
τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς
τῶνδε μηδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν
εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς
νῦν λέγω φανεράν σημείοις καθιστάς.
καὶ εἴρηται αὐτῆς
τὰ μέγιστα· ἃ γὰρ τὴν πόλιν ἕμνησα, αἱ
τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ
ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν
Ἑλλήνων ἰσόρροπος ὡσπερ τῶνδε ὁ
λόγος τῶν ἔργων φανείη.
δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν
πρώτη τε μνήουσα καὶ
τελευταία βεβαιούσα ἢ νῦν τῶνδε
καταστροφῇ. καὶ γὰρ
τοῖς τᾶλλα χεῖροσι δίκαιον τὴν ἐς
τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς
πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι.
ἀγαθῷ γὰρ κακὸν ἀφανί-
σαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ

ανώτερη ἀπὸ τῆ φήμῃ τῆς καὶ μόνη αὐτὴ οὔτε
στον ἐχθρό, ὅταν ἐρθεῖ ἐναντίον τῆς, δίνει το
δικαίωμα να ἀγανακτῆσει ἀπὸ τι (ἀνάξιους)
ἐχθροὺς νικιέται, οὔτε στους συμμάχους (δίνει
το δικαίωμα) να παραπονεθοῦν ὅτι δήθεν
ἐξουσιάζονται ἀπὸ ἀνάξιους. Καὶ ἐπειδὴ
παρουσιάσαμε τὴ δύναμὴ μας με σπουδαίης
ἀπιές ἀποδείξεις καὶ βέβαια ὄχι χωρὶς
μάρτυρες, θα εἴμαστε ἀντικείμενα θαυμασμοῦ
καὶ ἀπὸ τους τωρινούς καὶ ἀπὸ τους
μεταγενέστερους, χωρὶς να ἔχουμε καθόλου
ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ ἓναν Ἵμῆρο, για να μας
υμνήσει, οὔτε (ἀπὸ κάποιον ἄλλο) ο οποίος με
τα λόγια του θα δώσει μια πρόσκαιρη χαρὰ, τὴν
ιδέα ὅμως που θα σχηματισθεῖ (αργότερα) για
τα ἔργα μας θα τὴν ζημιώσει ἢ ἀλήθεια, ἀλλὰ
ἐπειδὴ ἀναγκάσαμε με τὴν τόλμη μας κάθε
θάλασσα καὶ στεριά να γίνεῖ πέρασμά μας,
ἀφὸ ἰδρῦσαμε παντοῦ μνημεῖα αἰώνια καὶ για
τις συμφορές καὶ για τις νίκες μας.

Για μια τέτοια λοιπὸν πόλη καὶ αὐτοὶ ἐδῶ
πέθαναν πολεμώντας γενναία, πιστεύοντας ὅτι
ἦταν καθήκον τους να μὴ χαθεῖ αὐτή. Καὶ εἶναι
φυσικό ο καθένας ἀπ' ὅσους μένουν στη ζωὴ με
προθυμία να μοχθεῖ για χάρη τῆς.

ΚΕΦ. 42. Γι' αὐτό, λοιπὸν, καὶ ἀνέπτυξα σε
μάκρος τα σχετικά με τὴν πόλη, γιατί θέλησα να
κάνω κατανοητό ὅτι δὲν ἀγωνιζόμαστε για
πράγματα ἴσης σημασίας ἐμεῖς καὶ ὅσοι δὲν
ἔχουν τίποτα ἀπὸ αὐτὰ ὁμοιο καὶ συγχρόνως
ἐπειδὴ τον ἐπαινο (αὐτῶν) προς τιμὴ των ὁποίων
τώρα μιλῶ, ἤθελα να τον κάνω φανερό με
ἀποδείξεις. Καὶ πραγματικά ἔχουν εἰπωθεῖ τα
σπουδαιότερα σημεία αὐτοῦ του ἐπαίνου. Γιατί τα
ἀνδραγαθήματα αὐτῶν ἐδῶ καὶ των ὁμοίων
τους στόλισαν τὴν πόλη με ὅσα ἐγὼ τὴν ἕμνησα
καὶ δὲν θα φαινόταν για πολλοὺς ἀπὸ τους
Ἑλλήνες, ὅπως ἀκριβῶς για αὐτοὺς ἐδῶ, ὁ
λόγος ἰσοδύναμος με τα ἔργα.

Καὶ νομίζω πως ὁ τωρινὸς θάνατος αὐτῶν ἐδῶ
φανερώνει τὴν ἀνδρεία του καθενός, εἴτε αὐτός
εἶναι τὸ πρῶτο τῆς φανέρωμα εἴτε ἢ τελικὴ τῆς
ἐπισφράγιση. Πραγματικά καὶ στην περίπτωση
ὁσων ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀποψη εἶναι κακοί, εἶναι
δίκαιο να κρίνεται σπουδαιότερη ἢ ἀνδραγαθία
τους στους πολέμους για χάρη τῆς πατρίδας.
Γιατί ἀφὸ με τὴν ἀνδραγαθία τους ξέπλυναν το

ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν.
τῶνδε δὲ οὔτε πλούτου τις τὴν ἔτι
ἀπόλαυσιν προτιμήσας
ἐμαλακίσθη οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς
κἂν ἔτι διαφυγῶν αὐτὴν
πλουτίσειεν, ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ
ἐποιήσατο· τὴν δὲ τῶν
ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν
αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύ-
νων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες
ἐβουλήθησαν μετ’
αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ
ἐφίεσθαι, ἐλπίδι μὲν
τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσιν
ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ
ἥδη ὀρωμένου σφίσιν αὐτοῖς
ἀξιοῦντες πεποθῆναι, καὶ ἐν
αὐτῷ τῷ ἀμύνεσθαι καὶ παθεῖν μᾶλλον
ἠγησάμενοι ἢ [τὸ]
ἐνδόντες σφῆζεσθαι, τὸ μὲν αἰσχρὸν
τοῦ λόγου ἔφυγον, τὸ δ’
ἔργον τῷ σώματι ὑπέμειναν καὶ δι’
ἐλάχιστου καιροῦ τύχης
ἅμα ἀκμῆ τῆς δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ
δέους ἀππλλάγησαν.

ἠθικό παράπτωμα, πιο πολύ ωφέλησαν την κοινή
υπόθεση παρά έβλαψαν με τα προσωπικά τους
παραπτώματα. Από αυτούς εδώ ούτε κανείς
έδειξε δειλία, επειδή προτίμησε την απόλαυση
του πλούτου για περισσότερο χρόνο, ούτε από
την ελπίδα που διασώζει η φτώχεια, ότι δηλαδή,
αν ξέφευγε και αυτή τη φορά απ’ αυτήν, θα
μπορούσε και να πλουτίσει, προσπάθησε να
αναβάλει τον κίνδυνο. Αντίθετα, επειδή
θεώρησαν την τιμωρία των εχθρών πιο ποθητή
από αυτά και επειδή ταυτόχρονα έκριναν, ότι
αυτός εδώ είναι ο ωραιότερος από τους
κινδύνους, θέλησαν , αντιμετωπίζοντάς τον,
τούτους να τους εκδικηθούν, εκείνα να τα
επιθυμούν, γιατί εμπιστεύθηκαν την αβέβαιη
έκβαση του αγώνα στην ελπίδα, θεωρούσαν
όμως υποχρέωσή τους μέσα στη μάχη να
στηριχθούν στον εαυτό τους σχετικά μ’ αυτό που
είχαν μπροστά στα μάτια τους και μέσα στη
μάχη επειδή προτίμησαν να αγωνισθούν και να
πεθάνουν παρά να υποχωρήσουν και να
σωθούν, απέφυγαν την ντροπή να τους λένε
δειλούς, ανέλαβαν όμως τον αγώνα δίνοντας
τη ζωή τους και σε ελάχιστη κρίσιμη ώρα καθώς
κρινόταν από την τύχη η ζωή τους,
απαλλάχτηκαν από την κατηγορία ότι νιώθουν
φόβο περισσότερο παρά από τον ίδιο τον φόβο.